

САРДНИЦА

Бубанка ВАНДОВА

Милан ВАСИЉЕВИЋ

Милица ВУЈЧИЋ

Рад ВУКОВИЋ

Драгомир ЈОВАНОВИЋ

Слободан КОМАЉИЋИЋ

Т. В. МАТВЕЈЕВА

Дејан МЕДИКОВИЋ

Јосиф МИТРОВИЋ

Ратко ПЕТРОВИЋ

Димитрије СТЕФАНОВИЋ

БИБЛИОТЕКАР

ГОДИНА XXII
БРОЈ 4
БЕОГРАД, 1970.

Чланак је пун података о библиотекама у САД, од Конгресне до школских и приватних. О издавачкој активности, броју издавача и издања, о врстама литературе која се највише штампа, о извозу и увозу књиге, о свему ономе што је кратко названо — индустрија књиге.

У другој рубрици „Библиотека и информација“ штампан је опширан чланак Лидије Суботин: „Дисеминација информације“.

Најкраће речено, у овом чланку су дати подаци о томе шта се у свету постигло и шта се све чини да се у трци са временом пружи корисницима што брже и ефикасније потребна информација. У чланку су, поред осталог, приказана средства и методи пружања информације у библиотекама и информативним центрима.

Трећа рубрика, „Информације“, доноси податке о активности Друштва библиотекара БиХ, програму рада Друштва за 1969/70. годину и информације из рада појединих секција Друштва. Сем тога, ту су и информације о новим издањима публикација из области библиотекарства и најновијим издањима „Свјетлости“ из Сарајева.

Четврта рубрика, „Вијести из наших библиотека“, доноси поред осталих и чланак о Народној библиотеци „Петар Кочић“ из Бања Луке — о њеним тешкоћама после катастрофалног земљотреса, о напорима колектива Библиотеке да обнови активност и о помоћи коју је Библиотека добила од других библиотека широм земље.

Пета рубрика, „Преглед важнијих чланака из области библиотекарства, документације и информације у 1969. години“, доноси попис најважнијих чланака из преко тридесет стручних периодичних публикација из библиотекарства из низа земаља. Може се слободно рећи да је ово веома корисна рубрика и да пружа врло корисну информацију библиотечким радницима које интересује стручна литература.

Да додамо само још и то да су „Прикази“ и „Хроника“ две последње рубрике часописа „Библиотекарство“.

Драгомир Јовановић

UROSEVICS DANILO, A MAGYARORSZÁGI DÉLSZLÁVOK KULTURÁLIS
EGYESÜLETEI, NPI, BUDAPEST — 1969.

(Данило Урошевић, Културна удружења Јужних Словена у Мађарској, Биро за пропаганду народне културе, Будимпешта 1969.)

У историји свих националних мањина значајни су различити облици удруживања и организација. У њиховим оквирима се обично одвијао цео духовни, па и материјални живот заједница националних мањина у одре-

ђеном периоду прошлости. Испитујући историју Јужних Словена у Мађарској стално наилазимо на тежњу да се одрже старе и стварају нове установе и друштва у којима се на одређени начин одвија национални живот. У том смислу су настале и јужнословенске читаонице у Мађарској.

Аутор рада, Д. Урошевић је прикупио приличан број оригиналних докумената о различитим јужнословенским читаоницама по целој Мађарској. Монографија представља у извесном смислу пионирски рад и пружа могућност за даља истраживања у овој области наше културне историје.

У уводном излагању говори се о томе да ће Библиотекарски и методолошки центар при Националној библиотеци „Széchenyi“ у Будимпешти посетити нарочиту пажњу библиотекама у местима где живе националне мањине у Мађарској. Проучавање овог питања није се задржало само на савременом стању. Тако овај рад приказује јужнословенске читаонице и у прошлости.

Читаонице се масовно појављују у Мађарској седамдесетих година 19. века. Код Јужних Словена прве читаонице се организују у местима где живе Срби. Крајем прошлога века број ових читаоница нагло опада, да би се почетком нашег века поново појавиле не само код Срба, већ и код осталих Јужних Словена. Између два рата оне су још постојале, али су после другог светског рата и званично распуштене. Једино су читаонице давале могућност Јужним Словенима да испољавају своја национална осећања и да гаје свој матерњи језик. (Са оваком категоричком тврђом аутора не би се могли сложити они који добро познају прошлост Јужних Словена, а нарочито Срба у Мађарској).

На основу сачуваних правила и других сведочанстава, можемо добити једну општу слику о животу и раду ових читаоница. Културно уздицање, развијање љубави према своме народу, развијање друштвеног живота — основни су циљеви читаоница. То су биле прилично сиромашне установе. Њихови чланови су добровољним радом подизали зграде читаонице. Поред примања разних часописа, новина, књига, одржавала су се предавања, рецитације, извођени су разни позоришни комади. Неки ранији народни обичаји (нпр. прело) нашли су свој продужетак у читаоницама. Нарочито је било популарно читање књижевних дела наглас.

Прибављање литературе на матерњем језику није ишло лако. Део прихода се трошио на набавку књига и часописа. И сами чланови су често поклањали књиге читаоницама. До првог светског рата број књига је стално растао. Најмањи број књига био је 600—800 примерака, али у неким местима било је и изнад 1500. Неким читаоцима је Матица српска позајмљивала књиге.

Са сталним порастом броја књига улога библиотекара је постајала све већа. Он се бирао сваке године. Састављао се посебно „Списак књига“. У списак се уводио поред инвентарског броја тачан наслов књиге, место и година издања. У неким читаоницама постојала је посебна свеска за евиденцију позајмљених књига. На основу евиденција може се утврдити да је један читалац за годину дана просечно прочитао 10—15 књига. Позајм-

љивање књига је било једно време бесплатно, да би се касније плаћала минимална чланарина. Поред прилично богатог материјала из југословенске, мађарске и светске књижевности, ту је била и стручна литература и обимна дечија литература. У неким местима више од половине књига су српскохрватске, а у Сентандреји овај број је преко 70%.

Друштво и читаоница „Јавор“ у Сентандреји („Јавор“ српско-православно певачко друштво у Ст. Андреји — 1902.)

У другој половини 19. века српска грађанска класа у Сентандреји — иако малобројна у односу на укупни број становништва — била је на врхунцу своје економске, политичке и културне моћи. Економска криза је, међутим, у исто време угрожавала ситно сељаштво. Тако су и српски сељаци лако постали жртве зеленашке камате. Неколико честитих грађана основало је штедионицу „Јавор“, која је одиграла велику улогу у стицању економске стабилности ситних сељака. Друштво „Јавор“ је прилично касно успело да развије своју културну делатност. Године 1901. одржана је оснивачка скупштина читаонице „Јавор“ уз јаку подршку сентандрејске црквене општине. Поред Сентандрејаца и Срба из околине, у раду читаонице учествовали су и студенти и средњошколци из Пеште. У читаоници су преводили и позоришне комаде са страних језика које су после приказивали не само у Сентандреји, већ и по многим другим местима где су живели Срби. Успех је био велики, па је неким глумцима понуђено да постану професионалци у Београду и Новом Саду. Библиотека се плански развијала. Часописи су стизали чак из Црне Горе. Поклони су стизали из Русије, Србије, од богаташа, интелектуалаца и ђака.

Земљорадничка задруга и читаоница у Батањи („Српска земљорадничка задруга у Батањи)

То је прва јужнословенска земљорадничка задруга у Мађарској, основана 1897. Само после неколико година основана је читаоница. Она је имала значајну улогу у стручном подизању земљорадника. Традиције ове читаонице је преузела српска основна школа у Батањи која има и данас своју библиотеку.

Читаоница у Новом Сентивану („Друштвене касине новосентиванских источно-православних становника“)

Године 1904. основана је читаоница у Новом Сентивану. Прве године рада су биле веома плодне. Читаоница је примала неколико часописа („Застава“, „Привредник“, „Бранково коло“, „Правник“). Убрзо су унутрашња групашења почела да ремете њен рад. Одмах после првог светског рата читаоница је успешно сарађивала са Матицом српском. Престала је да ради још двадесетих година.

Мађарска читаоница Шокаца у Мохачу

Почела је са радом 1905. године. Непосредно после првог и другог светског рата постојала је библиотека са књигама на српскохрватском језику. Оба периода су била кратка да би се могла развити нека већа активност.

Хришћанска читаоница у Баји („Бајска буњевачка кршћанска читаоница“)

По своме положају и економском развоју град Баја је имао све услове за интензивнији културни развој Јужних Словена. Тешње културне везе са буњевачким културним организацијама у Суботици крајем 19. века умногоме су допринеле испољавању националне свести код Буњеваца у Баји. 1909. године почела је да ради „Бајска кршћанска читаоница“. У организацији ове читаонице огромну улогу је одиграо свештеник Лудвиг Будановић, као и „Велико прело“ које је организовано почетком исте године. Одмах после оснивања библиотеке читаоница добија своје просторије, а већи део прихода трошио се на набавку књига. О набавци књига на српскохрватском језику бринуо се сам Будановић. Међу читаоцима биле су веома популарне „Јуначке песме“ В. Караџића. Читаоница је одржавала тесне везе са Загребом. У периоду између два рата читаоница је постизала лепе успехе, да би касније једва постојала. Године 1949. је и формално укинута.

Читаоница у Лакочи

Крајем прошлога века у целом Подрављу (нарочито у Барчу и Сигетвару) ницале су читаонице. У Лакочи, па и у другим местима у организационом раду истицали су се свештеници и учитељи. Ова читаоница није имала чисто јужнословенски карактер. Одржавала је добре везе са Загребом. Народ се масовно укључивао у рад библиотеке. И они који нису били чланови, могли су да позајмљују књиге. За време другог светског рата читаоница губи свој значај. И ова је, као и све јужнословенске читаонице, престала да ради 1950. године.

Илирска читаоница у Печују („Читаоница младежи илирске у Печуху“)

Током 18 века Печуј је представљао у извесном смислу национални центар православних Срба, после католичких Шокаца и Буњеваца. Почетком истог века фрањевци из Босне су основали своју „илирску“ основну школу. Илирски покрет је слабо утицао на Хрвате који су живели у Мађарској, једино у Печују је 1839. основана „илирска читаоница“. Оснивачи су били свештеници, правници, трговци и ђаци. У раду читаонице у већем броју су учествовали и православни Срби. Читаоница је вероватно имала богату библиотеку. После 1848. године не постоје никакви даљи подаци о њој.

У другом делу књиге аутор пише о настанку, улози и значају женског покрета код Јужних Словена у Мађарској. На крају издања налазе се фотокопије докумената, фотографије и правила неколико читаоница.